

A gyerekek és felnőttek kedvenc helyeit vizsgáló kutatások növekvő sora támasztja alá az önszabályozás elméletét, másképp fogalmazva a preferált helyek és az élmények dinamikáját alkotó önszabályozás elméletét. A környezeti önszabályozás elmélete azt állítja, hogy maga a fizikai környezet képes beindítani és befolyásolni az én és az érzelmek szabályozási folyamatát. Ezt láthatjuk tulajdonképpen a vizsgált fiatalok esetében is, amikor is szabadidejükben azokat a környezeteket részesítik előnyben, amelyek az általuk éppen elvárt hangulati hatást fejtik ki rájuk.

Sulyok Levente

Virtuális önreprezentáció kamaszkorban⁷

A virtuális térben kialakult kapcsolatok felszínesek ugyan, de éppen a kötetlenség és kötelezettségnélküliség okán kedvelt a fiatalok körében. Az arc nélküli kommunikáció könnyebben felvállalható egy gátlásokkal küzdő kiskamasz számára, mint a hagyományos kapcsolatok. A digitális önreprezentáció megkönnyíti az ismerkedést a tér és az idő áthidalásával, de pont az esetleges távolság és az eltérő életritmus nehezíti a kapcsolatok elmélyülését.

Az önmagunkról mutatott kép már nem csak a fizikai valóság síkján létezik, szép lassan megszületik virtuális énképünk, melyet mi kreálunk magunknak. Míg a középkorban az uralkodók az udvari festőket bízták meg egy „megbízható, kegyelmes király” képének a megfestésével, addig napjainkban mi lehetünk önmagunk reprezentatív portréfestői. Annak idején ez egy festővászonon jöhetett létre, manapság egy digitális felületen is megvalósulhat.

A kiskamaszok (9–12) érzelemgazdag témái, az önkritikus kamaszok (12–14) elégedetlen, valóságghűsre törekvő attitűdje után az „elhatározások korában” megjelenik a szimbólumok általi önkifejezés (14–17). Az identitás kialakítása, önmaga megalkotása, önreprezentációja az egyik legfontosabb feladat a kamasz számára. A hagyományos rajzi eszközök (mivel ügyetlennek tartják magukat) ebben már nem tudnak segíteni, ám a digitális médiumok a kudarcokat áthidalva segíthetnek teret adni egy újfajta önkifejezésnek.⁸ Módja van a gyerekeknek azt és úgy megmutatni, ahogy azt ő szeretné, illetve ahogyan arra digitálisan lehetősége van.

Kutatásom során három budapesti középiskola (Fazekas Mihály Általános Iskola és Gimnázium, Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola, Kossuth Zsuzsa Egészségügyi Szakközépiskola) 10. osztályos tanulóinak azokat a képeit vizsgáltam, amelyeket egy magyar kapcsolatépítő weboldalra töltöttek fel (iwiw – international who is who). A képeket téma-választás és motivációs szempontok szerint kategorizáltam. Vizsgáltam, hogy milyen meg-

⁷ Tanári szakdolgozat. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Tanárképző Tanszék, 2007.

⁸ „A kamaszt elkedvetleníti a primitív és naiv színvonal, amellyel alkotni képes. Megzavarja, mekkora különbség van aközött, amit produkál és aközött, ami szerinte elfogadható mint művészi produktum. – Ezt az ellentmondást művészeti horizontjának kiszélesítésével hidalhatjuk át. Minél többet lát a modernkor lendületes, friss festőiségéből, annál több új lehetőségre ébred rá.” (LÖWENFELD, VICTOR: *Creative and mental growth*. The Macmillan Company, New York, 1970.)

Cintikével a mosdóban (Kossuth)

Csalóka kép: A fotón látszik, hogy a mobil lát minket a tükörben. De hogy kerültek oda a szívek?

tag), és csak így regisztrálhat a felhasználói felületre, ahol egy keresőrendszer segítségével felkutathatja régi és jelenlegi ismerőseit és azok ismerőseit. Egymás felismerésére kitölthetünk egy űrlapot, ezen egyéb adatainkon kívül megjelölhetjük iskoláinkat, és írhatunk egy rövid „mottót” magunkról. És ami kutatásom szempontjából a legfontosabb, képeket tölthetünk fel magunkról, családunkról, esetleg különleges alkotásainkról.

A virtuális térben önmagunkat reprezentáló oldalakon is nyilván csak olyan képeket fogunk megjelentetni, amelyek tetszenek nekünk, és amelyeket mi elképzeltünk. Hogy ezeket a fotókat/rajzokat/montázsokat mi készítjük magunkról vagy valaki más rólunk, valójában mindegy. Mi rendelkezünk megjelenítése felett, vagyis eszerint fogjuk magunkat láttatni.

A képeket elsőként témaválasztás szempontjából vizsgáltam: melyik iskola növendékei milyen témát kedvelnek leginkább és legkevésbé, mely képválasztások tekinthetők „tipikusnak és egyáltalán nem tipikusnak”. 0-tól 10-ig osztályoztam az önarcképen kívül a család, a barátok, a rajongás tárgyának megjelenítését, a kirándulós, állatos fotókat, a szerelmes képeket, és külön megnéztem, milyen arányban szerepelnek olyan fotók, amelyek ezektől eltérnek: saját munkákról, alkotásokról készített fényképek. Ez utóbbi kategória kapta az „egyéb” elnevezést. Tehát ha valakinek az összes fotója csak önmagáról szól (önarcképek), akkor az „én”-re kap a legtöbb pontot. Ha azonban valaki saját munkájáról, alkotásáról, megfeythetetlen kompozíciós képeiről tesz fel sok képet, viszont más témában semmit, akkor csak az „egyéb”-re kap pontot. Az elemszám

KinGUCCI a fűben (Kossuth)

oszlásban használnak digitális átformálási lehetőségeket ezen a területen, s hogy így mennyivel és hogyan tudnak „többet” megmutatni magukból. Érdekelt, milyen formai azonosságokat és különbségeket láthatunk ezek és a hagyományos rajzi eszközökkel készült rajzaik között, például amelyek a „Milyen tárgy lennél?” című feladat hozadékaként készültek.

A legnagyobb hazai internetes „közösségi” oldal az elmúlt fél évben meghatározó jubileumhoz érkezett: a regisztrált tagok száma elérte a hétszázötvenezeret. Az iwiw-oldalra az ember kap egy meghívót valamelyik régi ismerősétől (aki már

és a mintavétel miatt ezek az eredmények természetesen nem reprezentatív jellegűek, csak tendenciákat jeleznek.

A témaválasztást tekintve a következőket tapasztalhatjuk a feltöltött fotók alapján: mindhárom iskola tanulóinak önmagukról készült képeket töltöttek fel a leggyakrabban, ami önmagában még nem jelent semmit, hiszen a honlap alapvetően erre lett kitalálva. Különbséget láthatunk viszont a *barátok* megjelenítésében: ez a Fazekasba és a Kossuthba járók második legkedveltebb témája, ám a Kisképzősöknél csak az 5. helyen áll. Az ő esetükben a második legfontosabb az „egyéb” kategória lett (saját alkotások, montázsok, tervek, különös fotók stb.).

A továbbiakban kíváncsi voltam, hogy az „egyéb” kategóriába sorolható fotók hogyan oszlanak meg e három iskola között, ki hogyan tudja kihasználni ezt az „egyszemélyes digitális galériát”. Érdekelt, hogy a sok kép közül milyen arányban szerepelnek olyanok, amelyeken valami különlegeset akarnak bemutatni, valami kevésbé tipikusot, legyen az saját rajz, festmény, kézimunka, bármi, ami másra nem lehet jellemző. Ezen belül is megvizsgáltam, milyen arányban találkozhatunk digitális „nyomokkal” a különleges képek körében, vagyis mennyire élnek a diákok a digitális eszközök adta lehetőségekkel.

Az *iskolai vizuális nevelés hatása* mindhárom intézmény tanulóinak képein erősen érződik. Itt nyilván más szempontokat kell figyelembe venni, mint a hagyományos rajzi eszközökkel készített képeknél, viszont fel lehet állítani egy olyan értékelő szempontsört, amely legalább kísérletet tesz ezek objektív vizsgálatára. Ilyen lehet a kompozíciós megoldás – ezen belül is a ritmus, az egyensúly, a szimmetria/aszimmetria kérdése –, a színhasználat, a technikai kompetencia (Paint, Photoshop, CD, Illustrator stb. használata), az eredetiség, az összhatás és nem utolsósorban a címadás kérdése.

A kossuthos diákok a többiekénél sokkal kevesebb *egyéni alkotást* állítanak ki a virtuális közegbe, amelyekkel önmagukat tudnák reprezentálni. A fazekasos tanulók digitális képei között ugyanolyan kiváló alkotásokat találhatunk, mint művészeti iskolás kortársaiknál. Eredetiség kérdésében is a fazekasosok képeit emelném ki. Itt

Kék fény (Kisképző)

A szem árnyékban marad, csak a száj és az orr jellemez sejtelmesen.

Kuki kentaúr (Kisképző)

A fénykép sutasága majdnem elhitesi, hogy a kentaúr valódi...

Mosoly (Kisképző)

Az elmosódó mosóga a háttérbe simulna, ha nem tudnánk, elől van.

C'est moi – ez én vagyok (Fazekas)
A test elevenségét a fal és a sakktábla-
minta merevsége domborítja ki.

ugyanis azt vehetjük észre, hogy mind a hagyományos rajzaikon, mind a digitálisakon hihetetlenül eredeti ötletekkel találkozhatunk. Érdekes viszont, hogy a fazekasos és a kossuthos lányok több digitálisan átformált képet töltenek fel, mint fiú társaik. Egyedül a Kisképzőben van fordítva ez, ahol inkább a fiúk élnek ezzel a lehetőséggel. Az összes kép viszonylatában viszont azt láthatjuk, hogy a fiúk és a lányok ebben az iskolában alkalmazzák a legnagyobb arányban a digitális átformálás lehetőségét (55 és 66% !!!).

Ezekből a tényekből is láthatjuk, hogy bár az egyik gimnáziumban csak heti 1 x 45 perc áll rendelkezésre a gyermekek vizuális nevelésére, munkáik mintha arról tanúskodnának, hogy a rajzórai képzésen túl is nagyon nagy hatás éri őket. A hagyományos rajzi eszközökkel készült munkák minősége valóban függhet a rajzórák számától, ám valami más okot kell keresnünk annak megállapítására, hogy miért így alakul a digitális alkotások minőségi eloszlása.

Fontos figyelembe venni, hogy míg az iskolában a rajzórakon tanári felügyelet és korrektúra van, addig az otthoni digitális képalkotás magányos műfaj, ahol az alkotó minden befolyás nélkül fantáziájára támaszkodhat.

Úgy tűnik, mindhárom iskola diákjai szívesen próbálgatják a különböző grafikai programok lehetőségeit, funkcióit. Olyan kompozíciókat láthatunk egy-egy képen, amelyenkre nem számíthatunk a hagyományos rajzaik alapján: meglepő tárgyak beillesztése a képtérbe, ami felborítja az alapfotó harmonikus szimmetriáját, különleges színvariációk egy-egy önarcképre, furcsa ritmusú kompozíciók konkrétumok mellőzésével.

*

Összegzésként fontosnak tartom felhívni a figyelmet a diákok önmagukat bemutató, sajátos vizuális nyelvezetű képeinek (esetünkben honlapjainak) folyamatos vizsgálatára, ugyanis ennek hiányában nem fogjuk pontosan érteni, mit és miért tesznek, illetve mi van aktuálisan az érdeklődésük középpontjában. Amilyen gyakran váltogatják a gyerekek a fotóikat és a saját alkotásaikról készült képeket a honlapjukon, olyan gyorsan változik belső világuk, amivel persze nehéz lépést tartani. Fontosnak tartom a klasszikus rajzoktatás továbbörökítését is, ugyanakkor elkerülhetetlennek az új technikák alkalmazásának integrálását a vizuális nevelésbe, hiszen úgy érzem, a diákok akkor fogják csak igazán értékelni a hagyományos megoldásokat, ha látják, hogy tanáraik partnerek tudnak lenni azokon a területeken is, amelyeket korábban a barátaikon kívül lehet, hogy senki előtt nem mertek felvállalni.

Kőházi Mária